

Jihočeská universita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Školní vzdělávací programy ve vybraných střediscích volného času v Jihočeském kraji

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Toušek
Autor práce: Luboš Srb
Studijní obor: Pedagogika volného času – kombinované studium
Ročník: 2014/2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Blatné dne 23. března 2015

.....

Luboš Srb

Poděkování

Děkuji řediteli DDM v Jindřichově Hradci Mgr. Vladimíru Prokýškovi a ředitelce DDM Strakonice Mgr. Ivě Šrámkové za umožnění realizace bakalářské práce, podporu a spolupráci.

Obsah

Úvod	5
1. Školská reforma	6
1.1 Školská reforma	6
1.2 Kurikulární dokumenty	7
1.3 Střediska volného času	8
1.4 Domy dětí a mládeže	9
2. Školní vzdělávací program	10
2.1. Potřeba legislativní	10
2.2. Potřeba evaluační	10
2.3. Potřeba společenská	11
2.4. Uživatelé školního vzdělávacího programu	11
3. Struktura školního vzdělávacího programu	11
3.1. Konkrétní cíle vzdělávání	12
3.2. Délka a časový plán vzdělávání	12
3.3. Obsah vzdělávání	12
3.4. Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ...	13
3.5. Podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání pro domy dětí a mládeže	13
3.6. Popis materiálních podmínek	14
3.7. Popis personálních podmínek	14
3.8. Popis ekonomických podmínek	15
3.9. Popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví	15
4. Formy zájmového vzdělávání	15
4.1 Klíčové kompetence	16
5. Metodologie	17
6. Základní charakteristiky vybraných domů dětí a mládeže	18
6.1 Vznik a obsah školních vzdělávacích programů	21
6.2 Porovnání školních vzdělávacích programů	23
6.3 Shrnutí výstupů ze školních vzdělávacích programů vybraných domů dětí a mládeže v Jihočeském kraji	29
7. Závěr	31
Seznam použitých zdrojů	33
Seznam zkratk a pojmů	35

Úvod

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání jsou součástí výchovně vzdělávací soustavy České republiky. Neposkytují stupeň vzdělání, ale zabývají se činnostmi nezbytnými pro rozvoj osobnosti. Mají funkci vzdělávací, výchovnou, kulturní, zdravotní, preventivní. Rozvíjí a upevňují sociální vztahy, schopnosti, znalosti a dovednosti. Významnou roli plní i v oblasti sociálně patologických jevů a rizikového chování mezi dětmi a mládeží, kterým umožňují smysluplné využití volného času.

Všechna školská zařízení pro zájmové vzdělávání mají svůj školní vzdělávací program. Prostřednictvím tohoto dokumentu pomáhají naplňovat klíčové a odborné kompetence stanovené rámcovými vzdělávacími programy pro všechny stupně vzdělávání, především rozmanitými formami zájmového vzdělávání (pravidelnou výchovnou a vzdělávací činností, příležitostnou, tematickou rekreační, táborem, osvětovou činností, otevřenou nabídkou spontánních činností).

Školní vzdělávací program umožňuje flexibilně reagovat na potřeby veřejnosti a účastníků zájmového vzdělávání. Profiluje jednotlivá školská zařízení a napomáhá, aby veřejnost vnímala tato zařízení jako nedílnou součást procesu celoživotního vzdělávání.

Cílem této práce je vznik a obsahová analýza školních vzdělávacích programů ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. Blíže se budu zabývat tímto tématem u domů dětí a mládeže, které patří mezi střediska volného času. Střediska volného času mají bohatou nabídku volnočasových aktivit. Stávají se tak důležitou a nepřehlédnutelnou součástí výchovně vzdělávacího procesu v České republice.

V první kapitole se budu věnovat reformě školství a systému kurikulárních dokumentů, budu charakterizovat střediska volného času a domy dětí a mládeže. Vysvětlím význam školních vzdělávacích programů a ukážu jejich zákonnou strukturu. V poslední části této kapitoly představím klíčové kompetence rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

V další kapitole vymezím metodu výzkumu. V poslední části se budu věnovat vybraným domům dětí a mládeže, jejich charakteristice a školním vzdělávacím programům. Objasním, jakým způsobem vznikaly školní vzdělávací programy v těchto subjektech, budu se zabývat jejich formální a obsahovou stránkou. Výstupy této části znázorním v grafickém provedení.

V závěru zhodnotím očekávané výstupy výzkumu.

1. Školská reforma

1.1 Školská reforma

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zveřejnilo informace, které mají vést k pochopení základních myšlenek a cílů reformy. Vyjadřuje se ke změnám klimatu školy. Žáci se mají ve škole cítit bezpečně, příjemně, aktivně se účastnit výuky a během vyučovacího procesu prožívat radost. Mají získávat kvalitní znalosti, které následně dokážou propojit do souvislostí a využít v praxi. Důležitou dovedností je naučit se vyhledávat informace, pracovat s nimi a třídit je. Důraz je kladen také na získávání dovedností v rovině sociální – vytvářet zdravé sebevědomí, schopnost spolupráce a využívání různých komunikačních technik. Soubor těchto znalostí a dovedností jim má usnadnit cestu k plnohodnotnému životu.

K reformě se také vyjadřuje Janík v knize *K perspektivám školního vzdělávání*, ve které cituje slova Rýdla, která zazněla na odborné konferenci *Kurikulum a výuka v proměnách školy* v červnu r. 2009: „*Výuka, vzdělávání, škola, tolerantnost a zrychlující se hospodářský a technologický rozvoj staví celosvětově na žáky a učitele, ale vlastně na nás všechny, zcela nové požadavky.*“¹ Z těchto slov můžeme vyvodit, že s těmito změnami se mění i cíle vzdělávací. Doubková se k této reformě vyjadřuje jako o požadavcích doby: „*...o vlivu globalizace na ekonomiku, multikulturní výchově, volného pohybu všeho. Samozřejmě potřeb znalosti jazyků, informačních technologií a práci s médii. To všechno zahrnuje do potřeby celoživotního vzdělávání.*“²

Košťálová se o reformě vyjádřila, že by měla sblížit školu s potřebami doby. Podle ní byla reforma nevyhnutelná. Ve sborníku z otevřené konference SKAV o. s. z roku 2008 se Košťálová vyjadřuje k této situaci takto: „*Reforma není příčinou změn. Je to spíš přiměřeně zpožděná reakce na to, jak se proměňuje celý svět. Vzdělávací systém nás jako hráze může vůči nelibým změnám ochraňovat jen do určité míry. Rozhodně nás nebude chránit, když před nevratnými změnami zavřeme oči. Škola může mít smysl jen tehdy, když připustí, že „takové jako dřív“ už to nikdy nebude a že ať se vzdělanci snaží sebevíc ignorovat skutečné příčiny*

¹ JANÍK, T. *K perspektivám školního vzdělávání*, s. 63.

² DOUBKOVÁ, A. *Manuál pedagoga – základní vzdělávací kurz k tvorbě ŠVP ZV pro pedagogické pracovníky*, s. 11.

civilizačních proměn, nepodaří se jim je zastavit. Místo štkání nad tím, že se nám svět mění před očima a že mu už málo rozumíme, musí škola vycházet z toho, co potřebuje ve změněných podmínkách naše kultura (v širokém slova smyslu – civilizace), aby zůstala kulturou v užším smyslu (kulturním a vzdělaným národem.)“³

Je zřejmé, že v procesu reformy školství sehrávají pedagogové zásadní roli. Právě pedagogové jsou ti, kteří by měli tyto principy přenést do českých škol. K tomu jim byl poskytnut prostor v podobě školního vzdělávacího programu. Tímto dokumentem jim byla vložena do rukou nejen zodpovědnost, ale i možnost změnit nevyhovující zavedená dogmata ve svůj prospěch. Je třeba, aby si uvědomili a pochopili, o co reforma usiluje, o co usilují oni samotní. Co pro ně znamená možnost vytvářet školní vzdělávací program, jakým způsobem ho mohou koncipovat, obměňovat, dotvářet.

1.2 Kurikulární dokumenty

Systém kurikulárních dokumentů se skládá ze státních a školních, přičemž státní dokumenty jsou samozřejmě nadřazeny školním.

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha) formuluje (kromě otázek týkajících se jednotlivých stupňů vzdělávání) obecné výchovné vzdělávací cíle, principy vzdělávací politiky a také nové řízení a financování vzdělávací soustavy. *„Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve středněhodnotovém horizontu“*.⁴

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání definuje právo každého dítěte na vzdělání a to nejen na vzdělání předškolní, základní, střední, vyšší odborné, ale také na vzdělání v mimoškolních zařízeních a jiné vzdělávání. V paragrafu 111 a 118 tohoto zákona je vymezeno zájmové vzdělávání takto: *„Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro*

---

³KOŠŤÁLOVÁ, H. *Rozvoj dovedností je cestou k důkladnějším vědomostem - ale musíme se naučit jak na to*, s. 66.

⁴Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: info [online]. [cit. 2014-24-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>

zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech“.⁵

„Školská zařízení pro zájmové vzdělávání zajišťují podle účelu, k němuž byla zřízena, výchovné, vzdělávací, zájmové, popřípadě tematické rekreační akce, zajišťují osvětovou činnost pro žáky, studenty a pedagogické pracovníky, popřípadě i další osoby“.⁶

Rámcové vzdělávací programy jsou základní kostrou nebo šablonou pro vytvoření školního vzdělávacího programu, rozděleny jsou podle vzdělávacích stupňů. To znamená, že Bílá kniha uvádí rámcově vzdělávací program pro předškolní, základní a také pro střední vzdělávání. Najdeme zde, mimo vzdělávacího obsahu (učivo a očekávané výstupy), požadované klíčové kompetence. Dále se zde objevují průřezová témata a jejich výrazně formativní funkce - různé volby postupů, metod a forem výuky. Rámcově vzdělávací program podporuje individuální přístup k potřebám žáků a umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Školní vzdělávací program patří do školních kurikulárních dokumentů. Pro školy a školská zařízení tímto vzniká prostor k vytvoření určitého specifického konceptu, program umožňuje prostor pro změnu, reorganizaci, vytváření nových projektů, apod.

Podle Doubkové je účelem školního vzdělávacího programu *„vytvořit podmínky pro změnu vnitřní atmosféry školy, pro lepší, kvalitnější a efektivnější vzdělávání, aby děti i učitelé chodili do školy rádi a aby se učení stalo celoživotní potřebou.“⁷*

1.3 Střediska volného času

V této části vysvětlím, která školská zařízení jsou určena pro zájmové vzdělávání a jakým způsobem jsou začleněna do vzdělávací soustavy České republiky. Dále objasním proč a pro koho vytváříme školní vzdělávací program ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. Budu se zabývat samotným školním vzdělávacím programem, respektive jeho zákonnými náležitostmi.

---

⁵ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

⁷ DOUBKOVÁ, A. *Manuál pedagoga – základní vzdělávací kurz k tvorbě ŠVP ZV pro pedagogické pracovníky*, s. 5.

Školská zařízení pro zájmové vzdělání se řídí zákonem č. 561/2004 Sb. a prováděcí vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, která uvádí: „*Zájmové vzdělání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Střediska volného času se výslovně podle zákona kromě toho podílejí na další péči o nadané děti,* *žáky*
a studenty a ve spolupráci se školami a dalšími institucemi rovněž na organizaci soutěží a přehlídek dětí a žáků.“⁸

Zájmovým vzděláváním se zabývají tato školská zařízení: středisko volného času, školní klub a školní družina

Pod výrazem zájmové vzdělávání není třeba hledat něco převratně nového či neznámého. Činnosti, které zahrnuje, jsou v naprosté většině běžnou náplní práce např. středisek volného času. Jde zde zejména o to, aby tato činnost byla co nejbližší současným zájmům a potřebám dětí a mladých lidí.

Jak již bylo uvedeno, zájmové vzdělávání uskutečňují tři druhy zařízení. Tam, kde to není možné (ať již z důvodů kapacitních možností nebo jiných) mohou zájmové vzdělávání po dohodě se zřizovatelem realizovat školy nebo ostatní školská zařízení.

Činnosti středisek volného času se uskutečňují ve formách zájmového vzdělávání nebo se zaměřují na konkrétní oblast. Z těchto důvodů dělíme střediska volného času na domy dětí a mládeže (uskutečňuje se zde činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání) a na stanice zájmových činností (zde je činnost zaměřena na jednu oblast zájmového vzdělávání). V této práci se budu věnovat domům dětí a mládeže, protože tato školská zařízení mají širší působnost v oblasti zájmového vzdělávání.

1.4 Domy dětí a mládeže

Jejich zřizovateli jsou zpravidla kraje a obce. Domy dětí a mládeže jsou příspěvkovými organizacemi (školskými právníckými osobami) a jsou zařazeny do Školského rejstříku. Průcha je charakterizuje takto: „*Domy dětí a mládeže by měly být jedněmi z vedoucích subjektů v oblasti zájmového vzdělávání.*“⁹

Domy dětí a mládeže jsou otevřeny dětem předškolního věku, školního věku, mládeži, dospělým a jiné široké veřejnosti. Pracují zde pedagogičtí pracovníci, externí pracovníci

---

⁸ Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

⁹ MACEK, M. *Školská zařízení pro zájmové vzdělávání 3*, s. 103.

(hlavně v pravidelné činnosti) a také dobrovolníci. Všichni tito lidé musí splňovat zákonná kritéria pro výkon této práce.

Základem činnosti domů dětí a mládeže je přímá práce s dětmi a mládeží. Činnost těchto školských zařízení můžeme rozdělit do zájmových útvarů, které se mohou členit na kroužky, soubory, kluby, ale také jednotlivé kurzy. Z forem aktivit jde především o činnost stálých zájmových útvarů, do kterých se zapojují rodiče i široká veřejnost. Dalšími činnostmi, které jsou v domech dětí a mládeže realizovány, jsou příležitostné akce (soutěže, přehlídky, výlety, přednášky, aj.). Dále zde probíhá táborová, osvětová, individuální (pro talentované děti) nebo také spontánní forma činnosti. Domy dětí a mládeže jsou otevřeny celoročně. Některé akce se konají o víkendech i o prázdninách (např. táborová činnost). Zájmové činnosti jsou zde většinou rozděleny do pěti kategorií: společenské vědy, přírodní vědy, estetická výchova, technika, tělovýchova a sport.

2. Školní vzdělávací program

2.1. Potřeba legislativní

Potřeba legislativní vychází ze Školského zákona. Pro školy a školská zařízení je tento dokument povinný. Školský zákon ovšem vymezuje nejmenší přípustný obsah a předpokládá se, že školní vzdělávací program bude doplňován a rozšiřován dle místních specifik.

2.2. Potřeba evaluační

Školní vzdělávací program má být podkladem pro ucelený systém hodnocení nejen žáků, ale i pro sebehodnocení (autoevaluaci) vlastní činnosti školy. Evaluace znamená zjišťování a vyhodnocování dat, charakterizujících pedagogický proces a jeho výsledky. Pedagogický slovník uvádí: „*Vnější evaluaci provádí školní inspekce. Na školách se zavádí vnitřní evaluace (autoevaluace, sebehodnocení), při níž škola sama hodnotí hlavní oblasti své činnosti, zejména vzdělávací program a jeho realizaci, kvalitu a efektivnost vzdělávacího procesu, klima školy, řízení školy a vedení lidí, péči o žáky, materiální a ekonomickou situaci, spolupráci s rodiči a se sociálními partnery. Sebeevaluace školy je systematický proces*

sebereflexe, prostředek zvyšování kvality a efektivnosti.“¹⁰ Tento proces by měl přinést výstupy, které napomáhají zařízení efektivně zaměřit plánování aktivit tak, aby vedly ke zlepšování vzdělávacího procesu i podmínek, za nichž probíhá.

2.3. Potřeba společenská

Školní vzdělávací program umožňuje výrazně profilovat školy a školská zařízení podle zájmů a potřeb společnosti. Dává jedinečnou příležitost reagovat na změny, podle svého charakteru, velikosti, poslání a také místních podmínek, stanoví priority dle zaměření adresáta. Současně umožňuje fungovat jako prostředek k propagaci, představuje ucelený propagační dokument.

2.4. Uživatelé školního vzdělávacího programu

Školní vzdělávací program, jako pedagogický dokument, je určen pracovníkům školy (řediteli, pedagogickým pracovníkům), kteří podle něj budou pracovat, účastníkům a jejich zákonným zástupcům, pro které může být tento dokument pozváním a náborovým materiálem. Samozřejmě je také určen evaluačním orgánům, např. zřizovatelům školských zařízení, České školní inspekci (ČŠI), Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, odborům školství krajských a městských úřadů. Tyto kontrolní orgány budou podle svého zaměření v tomto dokumentu hledat informace potřebné pro kontrolu, např. finanční a materiální podporu vzdělávání, obsah vzdělávání, vzdělávací výsledky, atd.

3. Struktura školního vzdělávacího programu

V této části se budu věnovat přímé podobě (strukturu) samotného školního vzdělávacího programu. Ukážu, jaké body musí tento dokument obsahovat podle zákona, a tyto body dále rozvedu.

Školní vzdělávací program ve školských zařízeních musí mít zákonné náležitosti. To znamená, že školský zákon (č. 561/2004 Sb.) stanovuje nejmenší přípustný obsah školního vzdělávacího programu a předpokládá, že bude dle místních specifik dále doplňován a rozšiřován. Tento zákon stanoví:

- „*Konkrétní cíle vzdělávání,*
- *délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání,*

---

¹⁰ PRUCHA, J. *Pedagogický slovník*. s. 72

- *podmínky přijímání uchazečů, průběh a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,*
- *označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván,*
- *popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.*¹¹

Školní vzdělávací program ředitel zveřejní na přístupném místě ve školském zařízení. Každý do něho může nahlížet, pořizovat si z něj opisy a výpisy anebo za cenu, v místě obvyklou, může obdržet jeho kopii.

3.1. Konkrétní cíle vzdělávání

Cíl je základním a nezbytným předpokladem každého pedagogického působení. Usměřuje a umožňuje integraci různorodých činností do určité posloupnosti a systému. Určuje efektivní pedagogické prostředky, konkrétní činnosti, má vliv na formování personálních, materiálních a dalších podmínek výchovy a vzdělávání. Srozumitelný cíl má pro účastníky

i funkci motivační a informační.

3.2. Délka a časový plán vzdělávání

ŠVP se stanovuje na určité časové období a zpravidla není ročním plánem (ovšem i tím může být). Doba, na kterou se ŠVP sestavuje, není pro školská zařízení závazně stanovena. Výhodou programu je jeho operativnost, možnost kreativně reagovat na možné měnící se podmínky během dlouhodobé docházky účastníků do školského zařízení.

3.3. Obsah vzdělávání

Školský zákon pouze vymezuje obsah zájmového vzdělávání jako naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Ve školských zařízeních, se může při stanovování obsahu vycházet z rámcově vzdělávacích programů pro různé typy vzdělávání. V jiných případech se vychází z možností a podmínek zařízení (věk účastníků, zájmové zaměření, personální podmínky).

---

¹¹Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon)

3.4. Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Dle školského zákona jsou tyto podmínky povinnou součástí školního vzdělávacího programu. Školy a školská zařízení mají tedy povinnost definovat tyto podmínky.

„Zájmové vzdělávání nabízí významný prostor pro integraci žáků, případně dalších účastníků zájmového vzdělávání, se speciálními vzdělávacími potřebami. Školní vzdělávací program by proto měl dokumentovat připravenost školského zařízení realizovat v praxi právo na rovný přístup účastníků ke vzdělávání, a to i v případě, že v dané chvíli žádný takový účastník zájmového vzdělávání zařízení nenavštěvuje. ŠVP by měl ukázat připravenost školského zařízení pro zájmové vzdělávání zejména v oblastech personální, technické, materiální a organizační.“¹²

3.5. Podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání pro domy dětí a mládeže

Domy dětí a mládeže jsou určeny pro děti, žáky, studenty, pedagogické pracovníky, popřípadě další osoby, a to bez ohledu na místo jejich trvalého pobytu nebo jiné podmínky. „Ředitel zařízení může stanovit další podmínky, např. úzce vymezit věk účastníků, vykonání vstupní zkoušky apod. O přijímání uchazečů tedy rozhoduje ředitel, nepostupuje přitom dle správního řádu, ale podle podmínek, které stanovil ve školním vzdělávacím programu. Zájmové vzdělávání může být ukončeno např. zkouškou, veřejným vystoupením, aj. Vydává-li se doklad o ukončení vzdělávání, neměl by být název shodný s názvem dokladu používaným ve školách, jinak je jeho název ponechán v kompetenci ředitele školského zařízení. Průběh zájmového vzdělávání je stanoven časovým plánem, jeho součástí může být účast na akcích, soutěžích nebo výstavách, aj.“¹³

---

¹²HEŘMANOVÁ, J. a kol. *Metodika pro podporu tvorby švp ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.* s. 67.

¹³HEŘMANOVÁ, J. a kol. *Metodika pro podporu tvorby švp ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.* s. 69.

3.6. Popis materiálních podmínek

V popisu těchto podmínek by měl být zahrnutý jednak současný stav, ale také očekávaný rozvoj. „Měl by charakterizovat celkové vybavení školského zařízení, jeho dostupnost, možnost různých činností podmíněných materiálním vybavením. Je vhodné do tohoto popisu materiálních podmínek začlenit i popis prostředí, ve kterém probíhá zájmové vzdělávání.“¹⁴

3.7. Popis personálních podmínek

Tento popis může být velmi stručný, může se omezit na konstatování, že zájmové vzdělávání: „vedou kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci dle zákona 563/2004 Sb.“¹⁵ Je ale žádoucí nastínit poslání pedagoga, jeho roli v procesu vzdělávání a složení pedagogického sboru.

Možný profil pedagoga volného času ve středisku volného času:

- „Má předepsané pedagogické vzdělání dle zákona 563/2004 Sb.,
- má manažerské schopnosti,
- je komunikativní, organizačně zdatný, sleduje poslední trendy v okruhu volnočasových aktivit,
- má právní vědomí, zná bezpečnostní předpisy,
- zná metodiku vedení zájmových činností a umí ji aplikovat,
- má ekonomické znalosti, dokáže připravit ekonomickou rozvahu a akce ekonomicky vyhodnotit
- umí nabídnout a zorganizovat zájmové aktivity pro volný čas různých věkových skupin účastníků
- dokáže získat širokou veřejnost – externisty
- může svými znalostmi pomoci i jiným pedagogickým pracovníkům ve školských zařízeních zabývajících se zájmovým vzděláváním“.¹⁶

---

¹⁴ HEŘMANOVÁ, J. a kol. *Metodika pro podporu tvorby švp ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. s. 71.

¹⁵ VALENTA, J. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*, s.311.

¹⁶ HEŘMANOVÁ, J. a kol. *Metodika pro podporu tvorby švp ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. s. 72

K tomuto popisu je možné dále připojit přílohu o významu různých forem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

3.8. Popis ekonomických podmínek

Je na rozhodnutí ředitele, jaké ukazatele do školního vzdělávacího programu zahrne.

Obecně se ve školním vzdělávacím programu uvádí:

- informace o úplatě
- jednotlivé zdroje financování školského zařízení
- pořizování materiálního vybavení
- náklady na prostory

3.9. Popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví

Školní vzdělávací program obsahuje popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se zájmové vzdělávání ve školském zařízení uskutečňuje. V tomto bodě školní vzdělávací program vychází z vnitřního řádu školského zařízení.

4. Formy zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností zaměřenou na různé oblasti:

- *„Pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost – ve středisku volného času se realizuje zejména činnost zájmových útvarů s přihlášenými účastníky, ve školním klubu činnost přihlášených účastníků dle jeho programu, ve školní družině činnost žáků přihlášených k pravidelné denní docházce*
- *příležitostná výchovná, vzdělávací, zájmová a tematická činnost spojená s místem – např. besedy, výstavy, slavnosti, veřejná vystoupení, aj.*
- *táborová a další činnost spojená s pobytem mimo místo – pobytové tábory, putovní tábory, hvězdicové tábory, sportovní soustředění, expedice, příměstské tábory*
- *osvětová, metodická a odborná činnost – zahrnuje především poradenskou a informační činnost, prevence sociálně-patologických jevů, informační centra pro mládež*

- *individuální práce, zejména vytvoření podmínek pro rozvoj nadaných dětí – vytváření podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů, různé konzultace, organizace postupových soutěží, aj.*
- *nabídka spontánních činností – aktivity pro neorganizované účastníky, volně přístupná hřiště, herny, knihovny, posilovny, klubovny*¹⁷

Výčet forem zájmového vzdělávání dle vyhlášky 74/2005 Sb., není uzavřený. Je možné ve školním vzdělávacím programu vymezit další formy. Zohlednit velikost města, sociální a kulturní podmínky pro volnočasové vzdělávání.

4.1 Klíčové kompetence

Jedním ze základních kamenů školního vzdělávacího programu jsou klíčové kompetence. Dle školské reformy je rozvíjení klíčových kompetencí hlavním úkolem pedagoga. Samotné slovo kompetence můžeme interpretovat jako předpoklad, způsobilost jednání v určitých souvislostech.

V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání jsou klíčové kompetence definovány jako: „*Souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.*“¹⁸

V rámcových vzdělávacích programech pro všechna vzdělávání jsou tyto kompetence pevně stanoveny. Za klíčové jsou považovány: „*Kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanská, kompetence pracovní.*“¹⁹ Pro školy a školní zařízení, která nemají rámcový vzdělávací program, mohou tyto kompetence být vodítkem nebo návodem pro vytvoření

¹⁷ Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

¹⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: info [online]. [cit. 2014-24-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani> >

¹⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: info [online]. [cit. 2014-24-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani> >

vlastních klíčových kompetencí. Tak samozřejmě mohou být uváděny ve školních vzdělávacích programech školských zařízení odlišné klíčové kompetence.

5. Metodologie

Pro dosažení stanoveného výzkumného cíle jsem zvolil kvalitativní přístup. Hendl uvádí: „*Během kvalitativního výzkumu výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“²⁰ Švaříček a Šedová k tomu uvádí, že kvalitativní výzkum je: „*Proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí, s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu.*“²¹ Tyto charakteristiky plně odpovídají požadavkům na zpracování analýzy dvou specifických školních vzdělávacích programů.

Tyto dokumenty reprezentují dva domy dětí a mládeže, jejichž situace je do značné míry obdobná. Mají stejného zřizovatele, jsou zapsány oba v Rejstříku škol jako školní zařízení, mají naplňovat stejné zákonné podmínky. Tyto dva domy dětí a mládeže poskytují služby téměř shodnému počtu účastníků v pravidelném zájmovém vzdělávání. Je proto přínosné porovnat jejich školní vzdělávací programy a zjistit, jak pedagogové využili možnost realizovat své záměry ve školním vzdělávacím programu se zohledněním potřeb v daném regionu.

Pro získání informací potřebných pro porovnání obou dokumentů jsem využil metody obsahové analýzy textu a dotazování ve formě polostrukturovaného rozhovoru. Výběr první z nich je zřejmý vzhledem k cíli práce. Druhá metoda použitá metoda umožňuje vhodně doplnit získaná data, neboť se lze v průběhu osobní komunikace se zainteresovanými pracovníky zaměřit na konkrétní témata, a zároveň vytváří prostor pro samostatné vyjádření respondentů, díky čemuž se snižuje riziko opomenutí zásadních informací.

Výzkum jsem realizoval v Domě dětí a mládeže Strakonice a v Domě dětí a mládeže Jindřichův Hradec. Obě tato zařízení jsou okresními domy dětí a mládeže. Mají společného zřizovatele, kterým je Jihočeský kraj. Mají svá centrální pracoviště a několik odloučených pracovišť, která jsem měl možnost navštívit. V průběhu výzkumu jsem měl možnost uskutečnit rozhovory jak s ředitelkou, respektive ředitelem domů dětí a mládeže, tak

---

²⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, s. 408.

²¹ ŠVAŘÍČEK, R. - ŠEDOVIÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 377.

s vedoucími pracovníky odloučených pracovišť. Díky tomu jsem měl možnost seznámit se dostatečně s procesem tvorby obou školních vzdělávacích programů a s rolí jednotlivých zaměstnanců.

6. Základní charakteristiky vybraných domů dětí a mládeže

Oba domy dětí a mládeže jsou příspěvkové organizace zřizované Jihočeským krajem a uskutečňují výchovně-vzdělávací a rekreační činnost pro děti, mládež a dospělé zejména v pravidelné činnosti (zájmové kroužky), v příležitostné činnosti (tematické akce), v prázdninové činnosti (příměstské tábory a pobytové akce). Další činnost se řídí Vyhláškou č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání a provozují ji ve svých budovách, pobočkách, turistických základnách a v pronajatých prostorech.

Dům dětí a mládeže Strakonice

Strakonický okres leží v západní části kraje, hraničí s Českobudějovickým, Píseckým a Prachatickým okresem a Středočeským a Plzeňským krajem. Okres je svojí rozlohou nejmenším v kraji. S počtem cca 71 000 obyvatel je na čtvrtém místě v Jihočeském kraji. Město Strakonice, které je městem okresním, čítá cca 25 000 obyvatel.

Kroniky dokládají, že dům dětí a mládeže nabízí činnost již od školního roku 1963/1964. Statistiky uvádějí, že počty dětí stoupaly. Začínalo se kolem sta dětí, koncem šedesátých let to byly tři stovky, v sedmdesátých letech stoupl počet na 600 dětí. V osmdesátých letech se činnost rozšířila až na 60 zájmových útvarů s počtem téměř 900 dětí. V této době se zapojila i mládež nad 15 let. V letech devadesátých, v rámci stěhování do menších prostor, dochází ke stagnaci. Činnost zájmových útvarů v omezeném režimu funguje, ale nekoná se žádná nepravidelná činnost (různé akce, soutěže, promítání, exkurze, besedy,...)

V dnešní době je ve 140 zájmových útvarech zapsáno cca 1400 účastníků. V nepravidelné činnosti DDM Strakonice vykázal téměř 10 000 účastníků a v táborové činnosti 735.

Počet interních pedagogických pracovníků v DDM Strakonice je 8, včetně paní ředitelky. Počet externích pracovníků se pohybuje mezi 70-80.

Dům dětí a mládeže sídlí v ulici Na Ohradě. Nachází se tu klubovny pro zájmové

kroužky: keramiky, výtvarné výchovy, výuky jazyků, výpočetní techniky, hudební obory, dílny, „kuchyňky“, šachy. V budově je zrcadlový taneční sál, který využívají taneční a sportovní kroužky, je vhodný pro různé akce, a proto je též pronajímán. Zájmové vzdělávání se člení do tří oddělení: estetické, sportovní a taneční-technické. Aktivity probíhají v ulici Na Ohradě, ve strakonických tělocvičnách a halách, v plaveckém stadionu, v bývalé MŠ na Křemelce, na dopravním hřišti.

Centrum ekologické výchovy Podskalí se nachází v lokalitě na okraji Strakonice. Nabízí přírodovědné kroužky, najdete tu klubovny, voliéry pro zvířata a cizokrajné ptactvo, včelín

a ohradu pro kozy kamerunské. Prostředí je vhodné pro hry. Schází se tu kroužky chovatelské, rybářské, vodácké, včelařské, hry na kytaru a aranžování. V areálu se konají tradiční akce Den Země, Den dětí, přírodovědné soutěže, tematicky zaměřené akce a výukové programy.

Zálesí – turistická základna

Zálesí je šumavská vesnička, ve které se nachází bývalá škola s kolnou. Objekty jsou pronajaté od obce Drážov, jsou zrekonstruované a společně se sousedními pozemky s chatkami, hřištěm a ohništěm tvoří celek velmi vhodný pro táborovou činnost hlavně v létě. Turistickou základnu využívají děti z kroužků domu dětí a mládeže, děti o hlavních a vedlejších prázdninách a nájemci.

Dům dětí a mládeže Vodňany

Uskutečňuje výchovně-vzdělávací a rekreační činnost pro děti, mládež a dospělé. Pravidelně otvírá více než 30 zájmových kroužků, připravuje řadu akcí, soutěží, příměstských a pobytových táborů pro veřejnost. Toto odloučené pracoviště má působnost v Kodádkově vile. Nachází se tu klubovny pro hudební kroužky, výuku jazyků, výtvarnou činnost, multifunkční sál pro tanečníky a některé sportovní kroužky a přírodovědný pavilon.. Dále působí v základní škole v Bavorově a také ve střední škole Vodňany.

Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec

Okres Jindřichův Hradec sousedí s jihočeskými okresy České Budějovice a Tábor, s okresy Pelhřimov, Jihlava a Třebíč kraje Vysočina a s jihomoravským okresem Znojmo. Jeho jižní část tvoří státní hranici. Okres Jindřichův Hradec je svou rozlohou největším okresem

v České republice. S počtem cca 93000 obyvatel je třetím největším okresem v Jihočeském kraji. V samotném okresním městě Jindřichův Hradec žije cca 23 000 obyvatel.

Dům pionýrů a mládeže založen v roce 1963. V roce 1968 dostává nové prostory bývalého kina OKO a po rekonstrukci získává klubovny, kanceláře a divadelní sál pro široké použití. Dům pionýrů organizuje spíše příležitostnou zájmovou činnost, nemá zařízení pro letní činnost. Na letních táborech ostatních organizací organizuje jednodenní přírodovědné, popřípadě technické akce. V této době zde pracuje oddělení přírodovědné, technické, sportu a turistiky, společenských věd, estetiky. Dům dostává titul „Okresní dům pionýrů a mládeže“. Vedle něj vznikají dva městské domy v Třeboni a Dačicích. Po roce 1989 se tyto domy staly součástí okresního domu a vytvořily tak jeden právní subjekt - Dům dětí a mládeže J. Hradec. V tomto roce se vytváří vedlejší hospodářská činnost jako podpora činnosti hlavní.

V dnešní době je ve 141 zájmových útvarech zapsáno cca 1300 účastníků. V nepravidelné činnosti DDM Jindřichův Hradec vykázal téměř 10 500, účastníků v táborové činnosti 1137.

Počet interních pedagogických pracovníků v DDM Jindřichův Hradec je 18. Externích pracovníků je 47.

Tokániště

Tato základna se nachází v přírodě nedaleko obce Rapšach v chráněné krajinné oblasti Třeboňsko na hranici s Rakouskem. Ve dvou přízemních budovách je umístěna kuchyně, jídelna, klubovny, ošetřovna a sociální zařízení. Ubytování je ve dvoulůžkových stanech typu Rekreat.

Dolní Radíkov

Tábořiště je vybaveno dvoulůžkovými stany. Moderně vybavená budova poskytuje veškeré podmínky pro provoz tábora. Kapacita ubytování je 40 míst v budově a 100 míst ve stanech.

Střelnice

Táborová základna se nachází v kaňonu obklopeném hlubokými lesy. Tábořiště je vybaveno stany s dřevěnou podsadou. Nachází se zde zděné pueblo, které plní funkci společenského zázemí této základny.

6.1 Vznik a obsah školních vzdělávacích programů

Dům dětí a mládeže Strakonice

Příprava a tvorba školního vzdělávacího programu byla v tomto školním zařízení nejprve velkou neznámou. Vznikal v době, kdy nebyly dostupné žádné materiály ani metodika pro tvorbu tohoto dokumentu. Ředitelka hledala informace u svých kolegů z jiných domů dětí a mládeže, kteří byli v podobné situaci. Nejlepším řešením bylo v této době čerpat informace z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Z tohoto dokumentu vybírali vhodné informace použitelné pro jejich školní zařízení. Základ dokumentu vytvořila ředitelka a na tomto pak stavěli dále. Seznámila ostatní pedagogické pracovníky se získanými informacemi a vedoucí jednotlivých oddělení se podíleli na své části školního vzdělávacího programu. Tyto části pak společně upravili a sestavili do jednoho dokumentu. Dokument dostal finální podobu poté, co Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, za spolupráce s Národním institutem dětí a mládeže, vydalo metodiku pro tvorbu školních vzdělávacích programů ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.

Školní vzdělávací program v DDM Strakonice je rozdělen na čtyři části. První část, která je nejvíce obsáhlá, seznamuje účastníky zájmového vzdělávání a veřejnost s posláním domu dětí a mládeže. Jsou zde obsaženy všechny zákonné náležitosti – charakteristika, cíle vzdělávání, délka vzdělávání, formy vzdělávání, obsah vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, materiální, personální a ekonomické podmínky a také bezpečnost ochrany a zdraví při práci. Jsou zde popsána odloučená pracoviště i táborová základna, kterou dům dětí a mládeže provozuje. Tato první část shrnuje obecná fakta a nemusí se každý rok obměňovat.

Další tři části tohoto dokumentu jsou si podobné ve stavbě obsahu, každá popisuje jedno ze tří oddělení: estetické, sportovní, taneční a technické. Jsou zde rozpracovány všechny činnosti zájmového vzdělávání: pravidelná, příležitostná, osvětová a informační, individuální, spontánní, ostatní a táborová. Dále je zde uvedena přímá výchovná činnost interních zaměstnanců oddělení. Tyto tři části školního vzdělávacího programu se vždy na začátku školního roku aktualizují. Aktualizaci provádějí vedoucí těchto oddělení a předkládají ke schválení ředitele. V návaznosti na aktualizaci těchto částí se může změnit i první obecná část školního vzdělávacího programu.

V Domě dětí a mládeže Strakonice je tento dokument považován za jeden ze základních. Každoročně je doplňován a slouží k propagaci činností a akcí.

Školní vzdělávací program v Domě dětí a mládeže Strakonice slouží svým obsahem také k přehledu všech činností a zájmových útvarů v každém oddělení. Jestliže si tento školní vzdělávací program prohlédne účastník zájmového vzdělávání nebo veřejnost, získá prvotní přehled o všech aktivitách.

Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec

Pro ředitele je školní vzdělávací program jedním ze základních stavebních kamenů školského zařízení. Tento dokument zde slouží jako výchozí materiál při dalším plánování činnosti. Kapitoly o formách a kompetencích jsou každoročně aktualizovány a koncipovány dle poptávky a návrhů veřejnosti. Než došlo k této podobě, musel tento elementární dokument projít dlouhou cestu, která se podobá situaci ve Strakonících. Školní vzdělávací program vznikl v době, kdy nebyly žádné materiály, a tak se čerpalo z rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Interní zaměstnanci zpracovali přidělenou část a následně se z těchto částí vytvářel jeden dokument. Posléze se upravoval dle doporučených metodik a konečnou fázi zaznamenal v projektu NIDM - klíče pro život. V rámci tohoto projektu navštívili interní pracovníci seminář, ve kterém se účastníci seznámili s evaluací školních vzdělávacích programů ve školských zařízeních, měli možnost hledat, porovnávat a měnit své školní vzdělávací programy dle metodiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy za spolupráce s NIDM. Tato metodika je pomocníkem při vytváření, změnách a hodnocení školních vzdělávacích programů ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.

Školní vzdělávací program v tomto školském zařízení je rozdělen na tři části. První část obsahuje obecné informace, které jsou rozpracovány do schémat: organizační schéma, pracovní vztahy a kompetence interních i externích pedagogických pracovníků, výchovně vzdělávací proces a zdroje informací a znalostí. V druhé části jsou obecně popsány zákonné náležitosti. Třetí část obsahuje informace o zájmovém vzdělávání v jednotlivých vzdělávacích oblastech, je zde popsána pravidelná a příležitostná činnost a materiální podmínky, včetně plánů a cílů vývoje daných oblastí.

Školní vzdělávací program v Domě dětí a mládeže Jindřichův Hradec neobsahuje přehled všech činností a zájmových útvarů v každém oddělení, proto není každoročně obměňován.

6.2 Porovnání školních vzdělávacích programů

Ekonomické podmínky

Ekonomické podmínky jsou v určitých bodech totožné a odvíjí se od počtu interních a externích zaměstnanců, jejich pedagogického vzdělávání a samozřejmě počtu účastníků, kteří se mohou započítat do koeficientu, podle něhož zřizovatel přiděluje finanční prostředky. Jsou zde tedy přímé a režijní náklady, které poskytuje zřizovatel. Stále je zde velký prostor pro získávání financí pro určitý cíl. Tyto zdroje financování se již mohou různit. Může se jednat o různé příspěvky a granty – fundraising, ale také o různé pronajímání a podnájem prostor. K tomuto druhu financování mají oba tyto okresní domy dětí a mládeže živnostenské oprávnění. Využívají toho hlavně u táborových základen, které za určitých podmínek mohou pronajímat dalším osobám a subjektům. Obě školská zařízení spolupracují také s vedením měst, ve kterých mají své pracoviště a od kterých mohou čerpat finanční prostředky nejen na svoji hlavní činnost.

Dům dětí a mládeže Strakonice má pouze jednu táborovou základnu, kterou celoročně pronajímá. Soustředí se hlavně na pronájem svých prostor, které jsou profesionálně vybavené. Mají učebnu výpočetní techniky, která svým vybavením splňuje kritéria, umožňující konání různých školení, přednášek, rekvalifikačních kurzů pro firmy a spolky. Dále vlastní taneční sál, který využívá pro účely zájmového vzdělávání. Tento sál také pronajímá jiným subjektům ke konání společenských akcí.

Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec má dvě táborové základny, které celoročně pronajímá. Část zisku z těchto podnikatelských aktivit je využíván na pravidelnou zájmovou činnost. Ostatní prostředky z pronájmu, spolu s grantovým systémem, umožňují základny modernizovat a udržovat ve stavu, který stanovují zákony a vyhlášky pro provozování táborů a pobytových akcí pro děti a mládež. Toto školské zařízení poskytuje i další doplňkové služby (silniční motorová doprava osobní, nákladní, provozování lyžařského vleku, provozování odstavných ploch pro motorová vozidla, aj.).

Personální podmínky

Obě školská zařízení mají ve svém školním vzdělávacím programu popsáno jaké vzdělání, dovednosti a schopnosti by měl daný pedagogický pracovník mít.

V domě dětí a mládeže Strakonice zajišťují zájmové vzdělání interní a externí pracovníci. Mezi interní pracovníky patří osm pedagogů s odborným zaměřením a nepedagogičtí pracovníci.

V Jindřichově Hradci pracuje osmnáct interních pedagogů a nepedagogičtí pracovníci.

Nejedná se o plnohodnotné úvazky, ale o počty osob. Tento poměr je zčásti dán i materiálními podmínkami školských zařízení, počtem odloučených pracovišť, táborových základen a jiných používaných prostor.

Pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost

Pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost se každý rok mění. Jedním z kritérií je poptávka veřejnosti. Děje se tak na základě dotazů rodičů nebo samotných účastníků vzdělávání. Dalším z podstatných kritérií je konkurence v dané oblasti, kterou tvoří různé neziskové organizace, spolky, školní kluby při základních školách a základní umělecké školy. Všechny tyto aspekty je potřeba promítnout do analýz při vytváření modelu zájmových útvarů.

V Domě dětí a mládeže ve Strakonících je tato forma vzdělávání součástí školního vzdělávacího programu jednotlivých oddělení. Je zde uvedeno, do jaké oblasti zájmového vzdělávání je konkrétní zájmový útvar řazen, jméno pedagogického pracovníka, čas a den schůzky. Jsou zde vyjmenovány i klíčové kompetence jednotlivých zájmových útvarů.

V Jindřichově Hradci se ve školním vzdělávacím programu tato forma vzdělávání uvádí jen obecně. Konkrétní informace o jednotlivých zájmových útvarech jsou uváděny v jiných dokumentech.

Na otázku, o jaké oblasti nebo zájmové útvary je největší poptávka, se odpovědi dle očekávání liší. Ve školském zařízení ve Strakonících je již několik let velice silně naplňována oblast hudební a taneční. Je to dáno tím, že se snaží pružně reagovat na nové směry, styly a dávají prostor mladým externistům. Nebojí se experimentovat. V této oblasti je nejvíce zastoupena romská populace.

V Jindřichově Hradci se spíše jedná o jednotlivé zájmové útvary. Jedním z nich je zájmový útvar vaření - „vaří chlapi“. Dále zájmové útvary astronomie, které mají možnost navštěvovat hvězdárnu v Jindřichově Hradci. Tuto hvězdárnu spravuje dům dětí a mládeže na základě dohody s městem.

Příležitostná výchovná, vzdělávací, zájmová a tematická činnost

Do příležitostné výchovné, vzdělávací, zájmové a tematické činnosti patří akce společenské, sportovní, naučné, soutěžní, poznávací, aj. Jsou určeny nejen pro účastníky pravidelné zájmové činnosti, ale i pro ostatní děti, mládež, dospělé a pro širokou veřejnost. Ve školních vzdělávacích programech u těchto školních zařízení můžeme vysledovat, že tato oblast je velmi preferovaná a jistým způsobem i tradiční.

Školské zařízení ve Strakonici má tuto oblast obecně popsanou v úvodní části. Další rozpis, již konkrétních akcí, můžeme najít v druhé části školního vzdělávacího programu. Při sestavování harmonogramu vychází z poptávky veřejnosti a potřeb města. Při vytváření některých činností nebo větších akcí spolupracují s některými zainteresovanými organizacemi, které jsou zřizovány městem (muzeum, knihovna, aj.). Dále jsou zde akce, které organizují jednotlivá oddělení (okresní a krajská kola soutěží vypisovaných MŠMT, veřejná vystoupení zájmových útvarů, turnaje, aj.) nebo všechna oddělení společně. Tyto společné akce mají většinou již svoji tradici a jsou veřejností očekávány a vyhledávány. Mezi tyto aktivity se řadí například Den dětí, mikulášská nadílka, maškarní bál, Den Země, Den bez úrazu, pyžamová párty nebo ples Domu dětí a mládeže Strakonice. Ve školním vzdělávacím programu jsou i akce „na klíč“. Tuto činnost jsou schopna všechna oddělení pružně napláňovat dle poptávky. Patří sem například vystoupení tanečních zájmových skupin.

Školské zařízení v Jindřichově Hradci se o této činnosti zmiňuje obecněji. Příležitostná činnost je zde součástí popisu oblastí zájmového vzdělávání. Jednotlivá oddělení zde organizují různé soutěže, včetně okresních a krajských kol soutěží vypisovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, turnaje a veřejné přehlídky. Společnou akcí všech oddělení je „Den dětí“. Tato akce je již tradiční a je v povědomí veřejnosti. Je výhradně v distribuci Domů dětí a mládeže Jindřichův Hradec. V současné době je snahou tohoto zařízení spolupracovat s ostatními subjekty a nekonkurovat si v určitých oblastech. Důkazem toho je jedna z největších akcí v Jindřichově Hradci – „Město dětem“. Na této akci se podílí většina organizací ve městě.

Táborová a další činnost

Pro táborovou činnost jsou samozřejmě nejvíce využívány táborové základny obou zařízení. Pořádají se zde letní tábory, které nabízejí ucelený program, koncipovány jsou

hlavně pro děti a mládež školního věku. Dalšími akcemi v této oblasti mohou být příměstské tábory nebo jiné aktivity typu dopravní a ekologické výchovy.

Dům dětí a mládeže Strakonice má tuto činnost zájmového vzdělávání zmíněnou v obecné části. Jsou zde informace o táborech (místních i zahraničních), pobytových akcích, příměstských táborech i dalších činnostech (ekologických programech, aj.). Stanoveny jsou i podmínky účasti na těchto akcích a je zmíněna obecná náplň programů na táborech. V dalších částech školního vzdělávacího programu jednotlivých oddělení jsou uvedena konkrétní data k jednotlivým akcím.

Dům dětí a mládeže v Jindřichově Hradci tyto činnosti popisuje jen v obecné části, kde je zmínka o organizování letních a příměstských táborů.

Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví

Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví jsou u obou domů dětí a mládeže rozpracovány v celé řadě dalších dokumentů. Vychází z metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

V domě dětí a mládeže ve Strakonici jsou tyto podmínky popsány obecnými informacemi – z jakých zákonů a nařízení vychází, jak a koho seznamují s těmito podmínkami, jakým způsobem zajišťují bezpečnost práce a ochranu zdraví. Odvolávají se na Vnitřní směrnici k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, mládeže a dalších klientů.

V Jindřichově Hradci jsou tyto podmínky popsány v jiném dokumentu (Organizační řád domů dětí a mládeže) a ve školním vzdělávacím programu je pouze odkaz na tento dokument.

Kdo získával prvotní informace pro vznik školního vzdělávacího programu a následné vytvářel pracovní verzi

V Domě dětí a mládeže Strakonice prvotní informace získávala a uspořádávala paní ředitelka.

V Domě dětí a mládeže Jindřichův Hradec si rozdělili úkoly a každý z interních pedagogických pracovníků získával prvotní informace z různých zdrojů. Ty pak použili při společném sestavování pracovní verze školního vzdělávacího programu.

Kdo tvoří finální zpracování školního vzdělávacího programu na základě informací z Metodiky pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání

V obou vybraných školských zařízeních finální verzi školního vzdělávacího programu zpracovávali interní pedagogičtí pracovníci, poté, co Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, za spolupráce s Národním institutem dětí a mládeže, vydalo metodiku pro tvorbu školních vzdělávacích programů ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.

Rozsah ŠVP a jeho struktura dle počtu částí ŠVP

V Domě dětí a mládeže Strakonice jsou v první části popsána obecná fakta o školském zařízení a zákonný obsah. Další tři části jsou rozděleny dle jednotlivých oddělení, zde najdeme konkrétní informace o zájmových útvarech a jejich dalších formách činnosti.

V Domě dětí a mládeže Jindřichův Hradec jsou v první části obecné informace o školském zařízení, v druhé části je uveden zákonný obsah a poslední část popisuje jednotlivé oblasti zájmového vzdělávání.

Splňuje školní vzdělávací program zákonné náležitosti dle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a dle vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

Obě vybraná školská zařízení mají na začátku svého školního vzdělávacího programu uvedeny a popsány zákonné náležitosti.

Vytváří dotázané DDM harmonogram svých akcí?

V Domě dětí a mládeže Strakonice je harmonogram akcí součástí školního vzdělávacího programu u jednotlivých oddělení.

V Domě dětí a mládeže Jindřichův Hradec je harmonogram akcí uveden v samostatném dokumentu, který není součástí školního vzdělávacího programu.

Spolupráce s ostatními organizacemi a vybrané akce domů dětí a mládeže

Akce, které mají tradici, a jsou vyhledávány veřejností, jsou například Den dětí a ples Domu dětí a mládeže Strakonice. Dům dětí a mládeže Strakonice spolupracuje na společných akcích hlavně s městem Strakonice.

Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec organizuje tradiční akci Den dětí. Je také jedním z hlavních organizátorů akce Město dětem, na které participuje s ostatními organizacemi (město Jindřichův Hradec, školní kluby, nestátní neziskové organizace).

Doplňková činnost v organizaci

Obě školská zařízení provozují doplňkovou činnost na základě svého živnostenského oprávnění a povolení od zřizovatele.

Počet táborových základů a odloučených pracovišť

Dům dětí a mládeže Strakonice vlastní táborovou základnu typu zděného domu. Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec má dvě stanové základny a jednu zděnou.

Oba domy dětí a mládeže své táborové základny využívají pro svoji doplňkovou činnost. Všechna odloučená pracoviště obou zařízení fungují samostatně a mají své vedoucí pedagogické pracovníky.

6.3 Shrnutí výstupů ze školních vzdělávacích programů vybraných domů dětí a mládeže v Jihočeském kraji

Tabulka č. 1: Shrnutí výsledků ze školních vzdělávacích programů vybraných domů dětí a mládeže v Jihočeském kraji

Otázka	DDM Strakonice	DDM Jindřichův Hradec
Kdo získává prvotní informace pro vznik ŠVP a následně vytváří pracovní verze ŠVP?	Ředitelka	Kolektiv interních pedagogických pracovníků
Kdo tvoří finální zpracování ŠVP za pomoci informací z NIDM?	Kolektiv pedagogických pracovníků	Kolektiv pedagogických pracovníků
Rozsah ŠVP a jeho struktura dle počtu částí ŠVP.	4	3
Splňuje ŠVP zákonné náležitosti dle vyhlášky č. 561/2004 Sb. a vyhlášky č. 74/2005 Sb.	ano	ano
Vytváří dotazované DDM harmonogram svých akcí?	ano	ne
Mají dotazované DDM doplňkovou činnost v organizaci?	ano	ano
Spolupracují dotazované DDM s ostatními organizacemi?	ano - město Strakonice - Den dětí, ples DDM	ano - město Jindřichův Hradec - Město dětem, den dětí

Tabulka č. 2: Počet pedagogických a externích pracovníků v jednotlivých DDM

DDM Strakonice		DDM Jindřichův Hradec	
pedagogičtí pracovníci	externí pracovníci	pedagogičtí pracovníci	externí pracovníci
8	70	18	50

Tabulka č. 4: Počet účastníků zájmového vzdělávání

Počet účastníků zájmového vzdělávání	
DDM Strakonice	1400
DDM Jindřichův Hradec	1300

Zájmovým vzděláváním je zde pravidelná zájmová činnost. Počet účastníků v zájmových útvarech. Tento údaj je důležitý pro zřizovatele. Je jednou z indicí k rozpočtovým pravidlům zřizovatele a následné přidělování finančních prostředků.

Tabulka č. 5: Počet táborových základen a odloučených pracovišť

DDM Strakonice		DDM Jindřichův Hradec	
táborové základny	odloučené pracoviště	táborové základny	odloučené pracoviště
1	1	2	2

Dům dětí a mládeže Strakonice vlastní táborovou základnu typu zděného domu. Dům dětí a mládeže Jindřichův Hradec má dvě stanové základny a jednu zděnou.

Oba domy dětí a mládeže své táborové základny využívají pro svoji doplňkovou činnost. Všechna odloučená pracoviště obou zařízení fungují samostatně a mají své vedoucí pedagogické pracovníky.

7. Závěr

Zájmové vzdělávání považuji za velmi důležitou součást práce s dětmi a mládeží. Do této oblasti spadají i domy dětí a mládeže. Tento typ školských zařízení je v současné době potřebnou institucí, která v mnoha městech získává výsadní postavení. Tento proces je dán širokou nabídkou volnočasových aktivit a profesionalitou interních pedagogických pracovníků v těchto zařízeních. Dnes je hlavní snahou těchto školských zařízení profesionalita i vedoucích zájmových útvarů (externích pracovníků), kteří se účastní pedagogického studia pro pedagogy volného času vykonávajících dílčí přímou pedagogickou činnost.

Ve své práci se věnuji školnímu vzdělávacímu programu v domech dětí a mládeže. Musím se přiznat, že školní vzdělávací program jsem považoval za jeden z povinných dokumentů školských zařízení, který musí ředitel sám nebo s týmem pedagogických pracovníků vytvořit a předkládat kontrolním orgánům. Po podrobnějším prozkoumání tohoto dokumentu jsem tento názor změnil.

Školní vzdělávací program se může v jednotlivých zařízeních stát základním legislativním nástrojem. Informace ve školních vzdělávacích programech jsou stanovené zákonem

č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Tyto dva legislativní dokumenty stanovují nejmenší přípustný obsah školních vzdělávacích programů (konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběh a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, popis materiálních, personálních, ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví). Tento obsah informací nemusí být konečným, pedagogičtí pracovníci prostřednictvím školního vzdělávacího programu mohou zásadním způsobem reagovat na změny a potřeby účastníků zájmového vzdělávání, veřejnosti a také nadřízených orgánů. Mohou do něho vkládat své cíle a vize. Školní vzdělávací program může sloužit jako náborový a reklamní materiál. Záleží jen na formách prezentace směrem k veřejnosti a na informacích, které zde můžeme najít.

V této práci jsem ukázal školní vzdělávací program dvou vybraných středisek volného času. Ta jsou zde zastoupena Domem dětí a mládeže Strakonice a Domem dětí a mládeže Jindřichův Hradec. Subjekty si jsou v mnoha směrech velmi podobné a mě zajímalo, jakým

způsobem a jestli vůbec se mohou jejich školní vzdělávací programy lišit. Moje předpoklady se potvrdily. Školní vzdělávací programy se liší jen minimálně. Prvním krokem, který k tomuto závěru přispěl, byl samotný vznik tohoto dokumentu, který byl stejný u obou školských zařízení. Je zde velmi podobná formální i obsahová stránka. Liší se tedy nejvíce ve vnímání

a přístupu pedagogických pracovníků k tomuto dokumentu jako k nástroji, který může pomoci jejich pozici v oblasti zájmového vzdělávání posunout směrem dopředu.

Školní vzdělávací programy by se měly stát ve všech školních zařízeních dokumentem, který bude vnímán nejen pracovníky, ale i účastníky zájmového vzdělávání a veřejností jako prvotní nástroj ke společnému dialogu a vymezení společných cílů.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

DOUBKOVÁ, A. *Manuál pedagoga – základní vzdělávací kurz k tvorbě ŠVP ZV pro pedagogické pracovníky*. 1. vyd. Stařeč: Infra, 2004. ISBN 80-86666-25-5

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2

HEŘMANOVÁ, J. a kol. *Metodika pro podporu tvorby švp ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2. aktualizované vyd. MŠMT, NIDM: Optys, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9

JANÍK, T. *K perspektivám školního vzdělávání*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-193-5

KOŠŤÁLOVÁ, H. Rozvoj dovedností je cestou k důkladnějším vědomostem - ale musíme se naučit jak na to. In *Sborník příspěvků ze VI. otevřené konference SKAV, o.s.*. Praha: SKAV, o.s., 2008,

MACEK, M.; TUČEK, J. *Školská zařízení pro zájmové vzdělávání 3*. Odbor pro mládež MŠMT: Čihák, 2003

PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9

ŠVARŤÍČEK, R. - ŠEĎOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

VALENTA, J. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. 4. aktualizované vyd. Olomouc: Anag, 2009. ISBN 978-80-7263-530-6

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy), ve znění poslední změny vyhlášky č. 279/2012 Sb., s účinností dnem 31. srpna 2012

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Parlament České republiky), ve znění platném k 19. 8. 2013

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (Parlament České republiky), ve znění platném k 1. 9. 2012

Elektronické zdroje

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Vzdělávání* [online]. [cit. 2014-24-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Vzdělávání* [online]. [cit. 2014-24-02]. Dostupné na WWW: < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani> >

Seznam zkratek a pojmů

CEV- Centrum ekologické výchovy

DDM – Dům dětí a mládeže

SVČ- Středisko volného času

ŠVP – Školní vzdělávací program

RVP – Rámcový vzdělávací program

ABSTRAKT

SRB, L. *Školní vzdělávací programy ve vybraných střediskách volného času v Jihočeském kraji*. České Budějovice 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Zdeněk Toušek

Klíčová slova: školní vzdělávací program, střediska volného času, dům dětí a mládeže, školní reforma

Práce se zabývá školními vzdělávacími programy, které jsou v této době aktuálním tématem, nejen na všech stupních formálního vzdělávání, ale také mimo tuto sféru. Tam, kde chybí rámcový vzdělávací programy.

První kapitola pojednává o školské reformě, kurikulárních dokumentech, pilířích, formách a obecné analýze školních vzdělávacích programů.

Druhá kapitola obsahuje charakteristiku a srovnání dvou školních vzdělávacích programů ve vybraných střediskách volného času. Ta jsou zde zastoupena Domem dětí a mládeže Jindřichův Hradec a Domem dětí a mládeže Strakonice. Je zde přiblížen sociodemografický vývoj, stručná charakteristika obou středisek volného času, podmínky vzniku školních vzdělávacích programů a jejich obsahová analýza.

ABSTRACT

School Educational Programmes in Chosen Leisure-Time Centres in the Region of South Bohemia

Key words: school educational programme, leisure-time centres, school reform, children's and youth centre

The work focuses on school educational programmes which are a topical issue not only within all levels of the formal education, but also out of their scope where the school framework programmes are not applied.

The first chapter deals with the school curriculum reform, curriculum documents, pillars, forms and the general analysis of school educational programmes.

The second chapter contains characteristics and a comparison of two school educational programmes applied in two leisure-time centres - The Children's and Youth Centres in Jindřichův Hradec and in Strakonice. It also outlines the socio-demographic development, brief characteristics of both leisure-time centres, conditions for creation of school educational programmes, and their content analysis.